

Brand! En dan?

Brandvoorlichting aan bewoners van instellingen voor begeleid
wonen van GGZ Noord Holland Noord

S.A. Wolvers

ACM Opleidingen te Elburg

5 februari 2015

Versie 1

BIJLAGE 1: PLAN VAN AANPAK

Voorwoord

Dit onderzoek is uitgevoerd in het kader van de afstudeerscriptie voor de opleiding tot Hogere Veiligheidskundige. Het onderzoeks idee is ontstaan doordat ik in de afgelopen jaren veel lessen op het gebied van bedrijfshulpverlening bij GGZ Noord Holland Noord (GGZ NHN) heb mogen verzorgen. Hierbij bleek mij al snel dat GGZ elk jaar het opleidingsprogramma zo praktisch mogelijk tracht op te zetten.

De bedrijfshulpverleners oefenen steeds meer op de eigen locaties met ontruiming. De bewoners van deze locaties worden echter vaak buiten deze oefeningen gehouden. De belangrijkste reden hiervoor is dat men bang is dat de oefeningen teveel onrust bij de bewoners zullen veroorzaken. Omdat het naar mijn mening heel belangrijk is dat juist de bewoners weten wat ze moeten doen bij een brand, wilde ik onderzoeken hoe mensen in zo'n situatie eigenlijk reageren.

Het uitvoeren van dit onderzoek was een uitdaging, maar ook een leuke en leerzame ervaring. Het was erg goed om met de bewoners van de verschillende locaties te spreken, en letterlijk aan den lijve te ondervinden wat stress met bepaalde bewoners kan doen. Aan de andere kant was het mooi om te zien dat bewoners die al jaren in een GGZ instelling verblijven in sommige gevallen nog zeer adequaat kunnen reageren en precies weten wat zij wel en niet moeten doen bij brand.

Rest mij nog mijn dank uit te spreken voor de personen die mij hebben bijgestaan bij de uitvoering van dit onderzoek:

Ten eerste mijn scriptiebegeleider, Anneloes Oude Voshaar. Haar hulp en opbouwende kritiek hebben mij geholpen de veiligheidskundige in mijzelf verder te ontwikkelen.

Ten tweede wil ik mijn vrouw bedanken, die vele uren heeft besteed aan het doorlezen en controleren van mijn werk. Haar analytisch vermogen is hierbij zeer waardevol geweest.

Samenvatting

In dit onderzoek is bekeken hoe de zelfredzaamheid van bewoners van GGZ instellingen voor begeleid wonen bij brand verbeterd kan worden. Aanleiding hiertoe is dat er de afgelopen jaren veel branden in dit soort instellingen zijn geweest waarbij ook dodelijke slachtoffers te betreuren waren

De probleemstelling was: Welke maatregelen moeten getroffen worden om niet ambulante bewoners die gedurende langere tijd binnen GGZ Noord Holland Noord instellingen voor begeleid-wonen verblijven beter voor te bereiden op brand?

Het onderzoek bestond uit het uitvoeren van een literatuuronderzoek en een praktijkonderzoek. Het literatuuronderzoek richtte zich voornamelijk op de manier waarop mensen reageren op brand en calamiteiten in het algemeen, en hoe hiermee rekening gehouden kan worden bij het opstellen en uitvoeren van brandveiligheidsbeleid. Bij het praktijkonderzoek werden bewoners en medewerkers van een aantal GGZ locaties voor begeleid wonen bevroegd. Doel hierbij was te komen tot een inzicht in de wijze waarop bewoners op dit moment zijn voorbereid op een brand, en hoe deze voorbereiding nog verder verbeterd kon worden.

Na het literatuur- en praktijkonderzoek werd het huidige beleid omtrent voorlichting van bewoners bij GGZ NHN alsmede de relevante wetgeving

nader beschouwd en mogelijke verbeterpunten aangedragen.

De belangrijkste te treffen maatregelen (tevens het antwoord op de probleemstelling) zijn:

1. Ontwikkel en benoem een duidelijke visie m.b.t. tot het voorbereiden van de bewoners van instellingen voor begeleid wonen van GGZ NHN.
2. Stel op basis van deze visie een beleid op, en borg deze d.m.v. de Plan Do Check Act cirkel.
3. Onderzoek de huidige zelfredzaamheid van alle bewoners (een nulmeting)
4. Stel realistische scenario's op en oefen deze stap voor stap met bewoners en bedrijfshulpverleners.
5. Betrek bewoners in afwachting van uitvoering van bovenstaande maatregelen al per direct bij de oefeningen die al gepland zijn.

Inhoudsopgave

Inhoud

Voorwoord.....	1
Samenvatting.....	2
1. Inleiding.....	4
1.1 Aanleiding.....	4
1.2 GGZ Noord Holland Noord.....	4
1.3 Probleemstelling.....	4
1.4 Onderzoeksopzet/-vragen.....	5
1.5 Begrenzing onderzoek.....	5
1.6 Leeswijzer.....	5
2. Factoren zelfredzaamheid – Literatuurstudie.....	7
2.1 Inleiding.....	7
2.2 Brandkenmerken.....	7
2.3 Gebouwkenmerken.....	8
2.4 Menskenmerken.....	9
2.5 Kenmerken bij zorginstellingen.....	10
2.6 Tussenconclusie.....	12
3. Beleid en wetgeving.....	15
3.1 Inleiding.....	15
3.2 Beleid.....	15
3.3 Wetgeving.....	16
3.4 Tussenconclusie.....	17
4. Praktijkonderzoek.....	19
4.1 Inleiding.....	19
4.2 Resultaten.....	20
4.3 Tussenconclusie.....	23
5. Conclusie en aanbevelingen.....	24
5.1 Onderzoeksvraag 1.....	24
5.2 Onderzoeksvraag 2.....	24
5.3 Onderzoeksvraag 3.....	24
5.4 Beantwoording probleemstelling.....	25

1. Inleiding

1.1 Aanleiding

De afgelopen jaren is veel aandacht geweest voor branden in zorginstellingen. Uit cijfers van Incidentbeheersing Management Zorginstellingen (IbMZ) is daarnaast gebleken dat in 2012 het aantal binnenbranden in zorggebouwen met ruim 55% is toegenomen. Het gaat hierbij onder meer om ziekenhuizen en gebouwen voor ouderenzorg, psychiatrie en gehandicaptenzorg. Er waren bij deze branden in totaal vijf dodelijke slachtoffers te betreuren. Van 2001 tot 2012 zijn in totaal 48 dodelijke slachtoffers gevallen bij branden in zorggebouwen.¹ Het aantal binnenbranden en doden is zeer zorgelijk. Door IbMZ is er op gewezen dat hierbij mee speelt dat veel zorginstellingen nog altijd geen concrete visie of een beleid hebben opgesteld om het aantal binnenbranden en slachtoffers terug te dringen.

1.2 GGZ Noord Holland Noord

GGZ regio Noord Holland Noord (GGZ NHN) – onderdeel van GGZ - heeft als missie het bevorderen van een goede geestelijke gezondheidszorg voor haar cliënten. Zij biedt geestelijke gezondheidszorg vanuit één van de eigen locaties, bij mensen thuis, in de

dagactiviteitencentra, in de huisartsenpraktijken of verzorgingshuizen, maar ook in instellingen van begeleid wonen. Hiertoe zijn dagelijks zo'n 1800 mensen werkzaam op dertig verschillende locaties.

De organisatie bestaat uit vier divisies:

Specialistische centra, maatschappelijke en forensische psychiatrie en intensieve behandeling.

GGZ NHN werkt hierbij samen met verscheidene partners zoals huisartsen, maatschappelijke organisaties en gemeenten.

1.3 Probleemstelling

Aangezien bewoners van de GGZ-instellingen vaak kwetsbare mensen zijn met zowel psychische als fysieke beperkingen die gedurende langere tijd - soms hun hele leven - in deze instellingen verblijven, en vaak verminderd zelfredzaam zijn, is het belangrijk dat zij zo goed mogelijk voorbereid worden op een eventuele brand. Voorlichting en voorbereiding van deze mensen op dergelijke situaties kan slachtoffers helpen voorkomen.

In het onderhavige onderzoek zal worden gezien hoe bewoners effectief kunnen worden voorbereid op brand. De volgende probleemstelling staat hierbij centraal:

Welke maatregelen moeten getroffen worden om niet ambulante bewoners die gedurende langere tijd binnen GGZ Noord Holland Noord instellingen voor begeleid-wonen verblijven beter voor te bereiden op brand?

1

<http://www.brandveilig.com/onderwerpen/brandweer/binnenbranden-zorggebouwen-met-ruim-55-gestegen-39873>

Bijlage 3 Blanco enquête bewoner

1.4 Onderzoekopzet/-vragen

Voor de beantwoording van de onderzoeksvraag is allereerst van belang welke aspecten van invloed zijn op het ontstaan en de ontwikkeling van brand en het gedrag van bewoners tijdens een brand. Dit zal gebeuren middels een literatuurstudie.

Daarnaast moet middels bestudering van beleidsplannen en convenanten worden bekeken hoe het interne beleid van GGZ NHN er op het gebied van voorbereiding en voorlichting aan bewoners thans is vormgegeven. Vervolgens dient te worden onderzocht hoe de voorbereiding en voorlichting er in de praktijk uit ziet. Hiervoor zal een praktijkonderzoek worden verricht waarbij op geselecteerde locaties bewoners en personeelsleden worden bevestigd.

Vorenstaande leidt tot de volgende drie onderzoeksvragen:

1. Welke aspecten moeten bij voorbereiding op en voorlichting over brand worden betrokken?
2. Hoe ziet het beleid van GGZ NNH omtrent voorbereiding op en voorlichting bij brand er uit?
3. Hoe wordt dit beleid in de praktijk uitgevoerd?

Ten slotte kan hieruit de conclusie worden getrokken op welke wijze de voorbereiding en voorlichting kan worden verbeterd.

1.5 Begrenzing onderzoek

Dit onderzoek richt zich op situaties waarbij een reactie van de bewoners zelf noodzakelijk is zoals bij ontruimen, blussen of bevelen opvolgen van de

bedrijfshulpverleners in geval van brand(dreiging). Deze situaties zullen veelal voorkomen in instellingen waar bewoners (onder begeleiding) zelfstandig wonen, en waar dus de professionele hulpverlening (BHV'ers) niet continue aanwezig is of bij een incident pas na verloop van tijd ter plaatse is. Hoewel het literatuuronderzoek en de bestudering van de bedrijfsplannen een bredere focus heeft, wordt het praktijkonderzoek uitgevoerd bij acht instellingen voor begeleid wonen voor psychiatrische patiënten van GGZ NHN. Niet is onderzocht in hoeverre de resultaten van dit onderzoek één op één toepasbaar zijn op andere locaties van GGZ.

1.6 Leeswijzer

In de tussenconclusies van elk van de volgende hoofdstukken zal een van de onderzoeksvragen worden beantwoord.

In hoofdstuk 2 zal een literatuuronderzoek worden gevoerd naar factoren die van invloed zijn op de zelfredzaamheid van mensen. Hierbij worden brandkenmerken, gebouwkenmerken en mensenkenmerken besproken. De eerste onderzoeksvraag wordt in dit hoofdstuk beantwoord.

In hoofdstuk 3 wordt het brandveiligheidsbeleid van GGZ NHN nader beschouwd, waarbij speciale aandacht wordt geschonken aan het Convenant "Geen Nood bij Brand" dat GGZ sinds najaar 2014 met de brandweer heeft afgesloten. Hierbij wordt tevens de wetgeving op dit gebied besproken. Dit

Bijlage 3 Blanco enquête bewoner

hoofdstuk zal de tweede onderzoeksvraag beantwoorden.

De derde onderzoeksvraag zal in hoofdstuk 4 worden beantwoord. Dit hoofdstuk behandelt de uitkomsten van het praktijkonderzoek binnen GGZ NHN. Alvorens de resultaten van de enquêtes uiteen worden gezet, zal de onderzoeksmethode verder worden omschreven.

Er zal worden geëindigd met de eindconclusie in hoofdstuk 5, waarin de bevindingen uit de voorgaande hoofdstukken zullen worden gebruikt voor het formuleren van een antwoord op de probleemstelling. Met dit antwoord zal tegelijkertijd een advies worden gegeven aan GGZ NHN.

2. Factoren zelfredzaamheid – Literatuurstudie

2.1 Inleiding

Er zijn diverse factoren van invloed op het ontstaan van brand, de verdere ontwikkeling en bestrijding van de brand en de zelfredzaamheid van mensen bij brand. In de literatuur zijn hierbij drie soorten factoren te onderscheiden: brandkenmerken, gebouwkenmerken en menskenmerken.²

Onder brandkenmerken vallen de chemische eigenschappen van brand. Hierbij valt te denken aan rookontwikkeling, uitbreiding van de brand en het oplopen van de temperatuur. Met kennis van deze kenmerken kan praktische beperking en bestrijding van de brand plaatsvinden. Daarnaast kan deze kennis ertoe bijdragen dat de risico's zo klein mogelijk worden gehouden. Enige wetenschap hieromtrent is dan ook van belang bij bewoners.

De wijze waarop een gebouw is uitgevoerd en de materialen die zijn toegepast zijn van groot belang bij de ontwikkeling of beperking van een brand. Dit zijn de gebouwkenmerken. Afhankelijk van de functie van een gebouw geeft het Bouwbesluit aan welke brandveiligheidseisen en kenmerken een

gebouw moet voldoen. Hierbij moet worden gedacht aan branddeuren, vluchtroutes et cetera.³

Een gebouw kan echter nog zo veilig worden uitgevoerd met alle mogelijke beveiligingen en voorzieningen, maar zolang de mensen daar geen gebruik van maken zal dit alles niet (veel) helpen om slachtoffers te voorkomen.

Een zekere mate van zelfredzaamheid van personen is aldus vereist. Gebleken is dat deze zelfredzaamheid wordt beïnvloed door zowel sociale en psychologisch kenmerken - de menskenmerken - als door kennis van brandkenmerken en gebouwkenmerken.⁴

In dit hoofdstuk zal allereerst een algemene uiteenzetting volgen van de verschillende kenmerken. Hierbij zal de aandacht liggen op de menskenmerken. In de conclusie zal een antwoord worden gegeven op de onderzoeksvraag.

2.2 Brandkenmerken

2.2.1 Ontstaan en ontwikkeling van brand(meldingen)

Binnenbranden volgen over het algemeen een aantal stadia. De brand begint doorgaans op één plaats en heeft dan nog een kleine omvang. Na de ontsteking kan de brand zich snel ontwikkelen, waarbij de temperatuur kan oplopen tot boven de duizend graden. Uit laboratoriumproeven en

² Analysemodel vluchtveiligheid, Kobes en Overije, 2010

³ Bouwbesluit 2012, www.bouwbesluitonline.nl

⁴ The Process of Human Behavior in Fires, Kuligowski, 2009; Psychonomie en brandveiligheid, Kobes 2010

Bijlage 3 Blanco enquête bewoner

praktijkonderzoek is gebleken dat deze temperaturen binnen enkele minuten bereikt kunnen worden.⁵

Branden en brandmeldingen in zorginstellingen ontstaan vaak door onachtzaamheid van bewoners of gebruikers. Veel voorkomende oorzaken van brand zijn een onbeheerde kaars, een vergeten pan op het vuur of overbelasting van een stopcontact of stekkerdoos. Veel ongewilde brandmeldingen ontstaan door teveel rook tijdens het koken, stoomvorming tijdens het koken, douchen of drogen van kleding of het roken onder een rookmelder.⁶

In instellingen voor psychiatrische patiënten bestaat daarnaast het risico dat de bewoners al dan niet bewust zelf een brand aansteken.

2.2.2 Gevaren van brand

Bij het ontwikkelen van de brand ontstaat rook met daarin giftige stoffen zoals koolmonoxide. De meeste slachtoffers bij binnenbranden overlijden ten gevolge van het inademen van koolmonoxide en hete lucht. De rook is vaak dusdanig heet dat het kan zorgen voor een snelle ontwikkeling van de brand. De rook gaat eerst omhoog en daalt vervolgens als een deken naar beneden, waardoor bij de vloer het langst voldoende zicht en zuurstof beschikbaar blijft.

⁵ Verbetering brandveiligheid: gebruik brandkrommen in Nederland, NIFV, 2009

⁶ Brandveiligheid bijzondere woongebouwen, Jager, 2010;
Brand bij Rivierduinen, Zanoni ea, 2001;
Brand in Rivierduinen, veronderstelde veiligheid, Onderzoeksraad voor de veiligheid, 2009

2.2.3 Brandbeperking

Wanneer de brand te ver is ontwikkeld kan deze vaak niet meer op een veilige wijze geblust worden. Ter beperking van de brand en de verspreiding van de rook kan in dergelijke gevallen zo veel mogelijk worden getracht de zuurstoftoevoer naar de brand af te snijden. Dit kan gebeuren door het sluiten van deuren en ramen. Dit is tevens van groot belang omdat in gebouwen gebruik gemaakt wordt van brandcompartimenten. Deze zorgen ervoor dat de brand binnen dit compartiment beperkt blijft zolang de deuren gesloten blijven. Omdat brand zich zeer snel kan ontwikkelen is het van belang om zo snel mogelijk het gebouw te verlaten of naar een veilig brandcompartiment te verplaatsen.

2.3 Gebouwkenmerken

2.3.1 Gebouwgebonden situatiekenmerken

Bij gebouwgebonden situatiekenmerken moet worden gedacht aan de indeling van een gebouw, waarbij in geval van brand vooral van belang is hoe overzichtelijk een gebouw is en hoeveel mensen er aanwezig zijn. Hoewel dit laatste uiteraard kan variëren, zal bij bedrijven of zorginstellingen toch vaak een groot aantal mensen aanwezig zijn. Dit wordt overigens ook in de vergunningen bepaald. Hoe hoger de bezetting, hoe groter de kans op fataliteit in geval van calamiteiten.⁷

Tot slot vallen onder de gebouwgebonden situatiekenmerken de mate van onderhoud en handhaving van brandveiligheidsvoorzieningen.

⁷ Zelfredbaarheid bij brand, Kobes, 2008;
Brand bij Rivierduinen, Zanoni ea, 2001

Bijlage 3 Blanco enquête bewoner

2.3.2 Fysieke gebouwkenmerken

De fysieke gebouwkenmerken die bij brand van belang zijn bestaan onder meer uit brandbestrijdingsvoorzieningen, brandcompartimenten, vluchtroutes en nooduitgangen en ontruimingsalarmeren. Veel van deze kenmerken moeten duidelijk kenbaar worden gemaakt. Ook de gebruikte bouwmaterialen maken hier onderdeel van uit.

2.4 Menskenmerken

2.4.1 Menselijke reactie bij brand

Bij brand zijn er meestal een aantal stappen die mensen doorlopen.⁸ Allereerst worden ze zich bewust van de brand (herkenning), vervolgens vindt er besluitvorming plaats en ten slotte gaan ze over tot actie (meestal blussen of ontruimen). Voor elk van deze stappen is tijd nodig, maar de duur verschilt per persoon. Het gedrag van mensen tijdens een brand is aldus het resultaat van een gedragsproces, waarbij aanwijzingen en informatie uit de omgeving moeten worden ontvangen (ik ruik rook) en geïnterpreteerd (er is brand) waarna keer op keer het ontvangen van aanwijzingen en informatie wordt herhaald (ik hoor het ontruimingssignaal) en geïnterpreteerd (ik moet

⁸ Analysemodel vluchtveiligheid. Kobes en Overije, 2010; Cool under fire, Proulx, 2002; Fire alarm in a public building: How do people evaluate information and choose evacuation exit? Bentorn en Frantzich, 1996; The Process of Human Behavior in Fires, Kuligowski, 2009; Zelfredbaarheid bij brand, Kobes, 2008

ontruimen). Menskenmerken kunnen van invloed zijn op de snelheid waarmee dit proces verloopt.

2.4.2 Drie types menskenmerken

De menskenmerken kunnen worden onderverdeeld in drie groepen⁹:

- persoonskenmerken zoals karakter, kennis en ervaring (van bijvoorbeeld brandkenmerken), waarnemingsvermogen, beoordelingsvermogen en verplaatsingsvermogen;
- sociale kenmerken zoals onderlinge sociale relatie en taakcommitment;
- persoonsgebonden situatiekenmerken zoals opmerkzaamheid, fysieke positie en bekendheid met de lay-out (en bekendheid met andere gebouwaspecten).

2.4.3 Menselijk gedrag in gevaarlijke situaties

Uit onderzoek is gebleken dat in gevaarlijke situaties de meeste mensen zich als volger gedragen.¹⁰ Hierbij is te zien dat deze mensen niet zozeer reageren op signalen van gevaar, maar reageren op de acties van mensen om hen heen. Het incident bij de dodenherdenking in 2010, waarbij een persoon op de Dam plotseling begon te schreeuwen, waardoor paniek ontstond, illustreert dit verschijnsel. De schrikreactie en de vluchtreactie van enkele personen werd snel overgenomen door de overige aanwezigen, waarna al snel paniek ontstond.

⁹ Zelfredbaarheid bij brand, Kobes, 2008

¹⁰ Analysemodel vluchtveiligheid. Kobes en Overije, 2010; Fire alarm in a public building: How do people evaluate information and choose evacuation exit? Bentorn en Frantzich, 1996

Bijlage 3 Blanco enquête bewoner

Bij het ontstaan van brand kan stress ontstaan bij personen, omdat zij worden geconfronteerd met een ongewone situatie die veel prikkels veroorzaakt. Door grote stress kan vervolgens het beoordelingsvermogen en reactievermogen worden beïnvloed, waardoor keuzes negatief kunnen worden beïnvloed. Stress moet hierbij niet verward worden met paniek. In tegenstelling tot wat vroeger werd aangenomen is uit onderzoek gebleken dat er sterke aanwijzingen zijn dat de mensen niet snel in paniek raken bij brand (Quantarelli 1954, Sime 1980, Keating, 1982).

Ook bij ontruiming vertonen mensen vaste gedragingen. Zo starten mensen in beginsel na het horen van een alarmsignaal niet direct met de ontvluchting. Wanneer echter aanvullende informatie wordt gegeven over de gevaarsituatie start men snel met ontruimen.¹¹ Bij het ontvluchten wordt doorgaans een bekende route genomen. Doorgaans is dit de route waardoor men het gebouw is binnengekomen. De vluchtroute is dan ook niet per definitie de kortste of veiligste route. Wanneer de omgevingscondities verslechteren, veranderen mensen van route of keren terug. Wanneer de gekozen route bedreigd wordt door rook, dan lopen de meeste mensen hier doorheen. Tot slot worden de nooduitgangen die normaal gesproken niet (mogen) worden gebruikt, tijdens een noodsituatie vaak evenmin

gebruikt.

2.4.4 Voorlichting en training

Een deel van de menskenmerken kan door middel van voorlichting en training worden beïnvloed. Hierbij kan rekening worden gehouden met brandkenmerken en gebouwkenmerken. Uit onderzoek is gebleken dat mensen die vooraf zijn voorgelicht over wat er van hen wordt verwacht bij een ontruiming of calamiteit waarschijnlijk sneller reageren en beter gebruik maken van vluchtroutes. Ook eerdere bekendheid met brand (al dan niet in trainingssetting) vergroot het waarnemings- en beoordelingsvermogen.¹² De kanttekening die hierbij moet worden gemaakt is dat mensen die vaak geconfronteerd worden met loze meldingen door bijvoorbeeld technische storingen of onbedoelde alarmen, de neiging hebben om minder snel te reageren op een ontruimingsalarm.

2.5 Kenmerken bij zorginstellingen

2.5.1 Gebouwkenmerken

Afhankelijk van de gebruiksfunctie van een gebouw zijn er eisen aan de (brandveiligheids)voorzieningen. De gebruiksfunctie wordt bepaald door de aanvrager van de omgevingsvergunning (GGZ NHN). Nadat de gemeente de aanvraag heeft getoetst kan de vergunning worden verleend. De

¹¹ Fire alarm in a public building: How do people evaluate information and choose evacuation exit? Bentorn en Frantzich, 1996; The Process of Human Behavior in Fires, Kuligowski, 2009; Zelfredbaarheid bij brand, Kobes, 2008

¹² Zelfredbaarheid bij brand, Kobes, 2008; Tips voor het ontruimen in de zorg, NIBHV 2010; The Process of Human Behavior in Fires, Kuligowski, 2009; Inspectierapport Brandveiligheid zorginstellingen, VROM, 2011

Bijlage 3 Blanco enquête bewoner

brandveiligheidseisen uit het Bouwbesluit worden voor een deel bepaald door de gebruiksfunctie van een gebouw.

Het Bouwbesluit gaat uit van 7 basiseisen voor de brandveiligheid¹³:

1. Voorkom het ontstaan van brand
2. Zorg ervoor dat een brand zich niet snel kan ontwikkelen
3. Zorg voor brandalarmering
4. Zorg voor blusmiddelen
5. Zorg voor veilige vluchtroutes
6. Houd een brand binnen de perken
7. Voorkom voortschrijdende instorting van de bouwconstructie bij brand.

Ad 1: Er mogen geen objecten in een vluchtroute worden geplaatst (bv scootmobielen). Er zijn geen aparte eisen ten aanzien van zorgwoningen.

Ad 2: Er zijn geen mogelijkheden vanuit het Bouwbesluit om na de bouw op te treden tegen gebruik van niet brandveilige materialen in een woning (zoals huisraad en stoffering). De bewoner is zelf verantwoordelijk voor de brandveiligheid van de materialen. De zorgverlener kan deze verantwoordelijkheid overnemen door zelf te voorzien in de inrichting van de woning. In zo'n geval kan de zorgverlener ook worden aangesproken op de brandveiligheid. In de praktijk blijkt dit lastig uitvoerbaar, aangezien de woningen in het kader van de leefbaarheid aan meer eisen moeten voldoen dan alleen brandveiligheid. Goede

afspraken tussen bewoner en zorginstelling zijn dus belangrijk.

Ad 3: Bij veel zorgwoningen is een brandmeldinstallatie – eventueel met doormelding naar de brandweer – verplicht. Hierbij zijn automatische en handbrandmelders aanwezig om te alarmeren bij brand.

Ad 4: In een gewone zorgwoning hoeft geen brandslanghaspel aanwezig te zijn. Bij woningen voor zorg groter dan 500 m² dient minimaal 1 brandslanghaspel aanwezig te zijn. Het gebruik van blusmiddelen mag het vluchten niet hinderen. De blusmiddelen dienen vrij toegankelijk te zijn.

Ad 5: Er zijn geen extra eisen aan brandcompartimenten voor woonzorggebouwen. De maximale lengte van een vluchtroute mag 30 meter bedragen.

Ad 6: Brandcompartimentering zorgt ervoor dat brand niet kan overslaan naar een naastgelegen gebouw. Een brandwerende scheiding houdt de brand minimaal 30 minuten tegen.

Ad 7: Een gebouw mag niet te snel instorten bij brand zodat hulpdiensten voldoende tijd beschikbaar hebben om personen te redden.

2.5.2 Menskenmerken

Omdat er bij de GGZ-instellingen mensen verblijven uit alle lagen van de bevolking is het niet mogelijk om een standaard overzicht te geven van alle relevante menskenmerken van deze bewoners. Uit de literatuur zijn wel een aantal relevante kenmerken naar voren gekomen.

¹³ Ministerie Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, voorlichtingsfolder Brandveiligheid bij een Woonfunctie voor zorg, 2014

Bijlage 3 Blanco enquête bewoner

Veel bewoners zijn minder zelfredzaam ten gevolge van medicijngebruik, psychische stoornissen en lichamelijke beperkingen. Door medicatie kunnen bewoners suf of traag reageren, of niet wakker worden door brandalarm. Veel bewoners lijden aan psychische stoornissen die de zelfredzaamheid kunnen verminderen. Zo kunnen bewoners zich onbewust zijn van de risico's die hun gedragingen opleveren. Veel bewoners roken op hun kamer, ondanks het feit dat dit veelal niet is toegestaan. Persoonlijke bezittingen en meubilair worden vaak ergens neergezet of achtergelaten, zonder rekening te houden met de bereikbaarheid van blusmiddelen of een vrije vluchtroute.

Enkele reacties op een brand(melding) kunnen zijn: hevige angstgevoelens, paniecreacties zoals verstoppertje spelen, verstijven of agressie, verminderd begrip van de ernst van de situatie, een fascinatie door de brand, tegenwerking van de hulpverlening, zelf brand veroorzaken (al dan niet moedwillig). Tot slot kunnen lichamelijke beperkingen zoals slechthorendheid, slechtziendheid en verminderde mobiliteit ook voor een verminderd waarnemingsvermogen of verminderd vluchtvermogen leiden.

Er is ook een aantal menskenmerken die een positieve invloed kunnen hebben op de zelfredzaamheid van bewoners. Bewoners kunnen in het verleden al kennis hebben opgedaan en/of training hebben gekregen omtrent het handelen bij brand. Hierdoor is al een basis aanwezig waarop verder kan worden gebouwd bij de voorlichting.

Omdat bij GGZ-instellingen relatief vaak brandincidenten plaatsvinden, hebben veel bewoners ervaring met brand en ontruimingsalarmen (zeker wanneer zij langere tijd in GGZ instellingen verblijven). Dit heeft zowel voor- als nadelen. Het ontruimingsalarm zal bij deze bewoners bekend zijn. Door gewenning en de ervaring van ongewilde meldingen zal het alarm vaak niet tot een vluchtreactie leiden.

Door de gezagsverhoudingen en werkwijze binnen de GGZ-instellingen - verpleging is altijd in de buurt om hulp te bieden – kan een bewoner zich afhankelijker opstellen omdat hij of zij gewend is dat de verpleging te hulp komt. Het gevaar hierbij is dat bewoners te lang wachten met vluchten omdat zij verwachten dat de verpleging hen komt helpen.

2.6 Tussenconclusie

Deze samenvatting is tevens het antwoord op de eerste onderzoeksvraag: Welke aspecten moeten bij voorlichting en voorbereiding bij brand worden betrokken?

Voorlichting aan en voorbereiding van bewoners kan ertoe bijdragen dat het risico op brand kleiner wordt, dat er in een eerder stadium geblust kan worden en dat bewoners zichzelf en anderen sneller in veiligheid kunnen brengen.

Om het risico op het ontstaan van brand zo klein mogelijk te houden, zou het helpen als bewoners voldoende voorlichting ontvangen over de gevaren binnen hun woonomgeving. Het bestaande

Bijlage 3 Blanco enquête bewoner

brandveiligheidsbeleid, dat gebaseerd dient te zijn op een actuele Risico-inventarisatie en Evaluatie kan hiervoor de basis bieden. De voorlichting kan hierbij duidelijk maken welke gedragingen voor extra brandgevaar kunnen zorgen. Hierbij kan in ieder geval gedacht worden aan het roken op de kamer, gebruik van open vuur (kaarsen) en gevaar van overbelasting van elektrische apparatuur.

Hiernaast zou ook het gevaar van de rookontwikkeling duidelijk gemaakt kunnen worden. Mensen moeten beseffen dat het verblijven in rook zeer gevaarlijk is, en dat zij bij brand via de aanwezige nooduitgangen zo snel mogelijk het pand dienen te verlaten. Daarvoor moeten bestaande vluchtroutes en verzamelplaatsen kenbaar zijn voor de bewoners. Het daadwerkelijk oefenen met rook kan de gevaren voor voornamelijk het zichtverlies duidelijk maken.

Om de verspreiding van rook en brand te voorkomen en de zuurstoftoevoer naar de brand te verkleinen, horen ramen en deuren bij brand zoveel mogelijk gesloten te worden. Mensen zullen hierop gewezen moeten worden. Ook kan hierbij worden gewezen op technische voorzieningen zoals zelfsluitende deuren. Daarnaast kan uitgelegd worden dat vluchtwegen niet geblokkeerd mogen worden.

De prioriteit bij de voorbereiding en voorlichting moet liggen bij het belang van tijdig ontruimen. Duidelijk gemaakt dient te worden dat blussen alleen verstandig is wanneer er nog weinig rook is

en er geen direct gevaar is. Afhankelijk van de te verwachten zelfredzaamheid van mensen kan ook uitleg en training gegeven worden over het gebruik van blusmiddelen. Alhoewel lang niet alle bewoners in staat zullen zijn deze te hanteren, zullen er naar verwachting ook groepen bewoners zijn die met voldoende uitleg de blusmiddelen wel op een veilige manier kunnen gebruiken.

Omdat veel bewoners zich normaliter afhankelijk opstellen, zullen zij bij brand(alarm) de verpleging bellen/oproepen en op hen wachten. Wanneer de bewoners weten dat brandalarmen automatisch op de piepers van medewerkers ontvangen worden, zal dit naar verwachting een positief effect hebben op de snelheid van het ontruimen. Als bewoners weten dat de verpleging automatisch gewaarschuwd wordt, zullen zij wellicht direct starten met ontruimen, in plaats van de verpleging trachten te bellen/op te roepen.

In gebouwen waar meerdere bewoners samen wonen, kan ervoor gekozen worden tijdens de voorlichting aandacht te besteden aan de gevolgen van het gebruik van medicatie en psychische aandoeningen van mensen. Wanneer de bewoners weten hoe medebewoners kunnen reageren bij brand, zullen zij wellicht in staat zijn hier beter op te reageren.

De rol van de bedrijfshulpverlening en de rol van de bewoners zelf kan duidelijk gemaakt worden door voorlichting, gevolgd door een oefening. Wanneer de bewoners weten dat het enkele

Bijlage 3 Blanco enquête bewoner

minuten kan duren voordat de
bedrijfshulpverlening aanwezig is, kunnen zij
eerder besluiten zelf te ontruimen.

In ieder geval zou het goed zijn in het
voorlichtingsbeleid aandacht te schenken aan de
mensenmerken. Dit is van essentieel belang om
een goed gebruik van de aanwezige
gebouwenmerken te bewerkstelligen. Het beleid
komt in het volgende hoofdstuk verder ter sprake.

3. Beleid en wetgeving

3.1 Inleiding

In dit hoofdstuk zal antwoord gegeven worden op de tweede onderzoeksvraag. Hiertoe zijn de bestaande beleidsplannen van GGZ NHN op het gebied van voorlichting over brandveiligheid en bedrijfshulpverlening bestudeerd. Tevens is relevante wetgeving bestudeerd.

Tenslotte is nog onderzocht of het bestaande beleid rekening houdt met aanbevelingen die in de afgelopen jaren door diverse onderzoekers en instanties zijn gedaan om het brandveiligheidsbeleid binnen zorginstellingen te verbeteren.

3.2 Beleid

Beleid begint met een goede visie en missie vanuit het management. Wanneer dit ontbreekt, is het voor personeel erg lastig om op een effectieve wijze het beleid uit te voeren. Daarnaast zou elk beleid op regelmatige basis gecontroleerd moeten worden op actualiteit en uitvoerbaarheid.

3.2.1 BHV plannen

Voor alle onderzochte locaties zijn noodplannen (BHV plannen) beschikbaar. Deze hebben als basis gediend voor het vaststellen van het bestaande beleid.

De opzet van de meeste noodplannen is redelijk uniform, maar niet geheel gelijk; ook procedures en technische alarmeringssystemen verschillen per locatie. Onduidelijk is waarop de BHV plannen zijn gebaseerd (NEN-Norm of eigen ontwerp) en waarom voor de huidige opzet van BHV is gekozen.¹⁴

3.2.2 Arbocatalogus

Om de instellingen te helpen bij het naleven van de Arbowet- en regelgeving heeft GGZ Nederland een eigen Arbo catalogus opgesteld. Hierin worden veel voorkomende risico's binnen GGZ benoemd en worden richtlijnen aangegeven om deze risico's zo klein mogelijk te maken. In deze catalogus is onder andere aandacht voor de bedrijfshulpverlening. Hierin staat onder meer benoemd dat rekening dient te worden gehouden met het aantal niet-zelfredzame personen.

Ook staat in de Arbocatalogus: "Geef werknemers, bewoners en bezoekers voorlichting over de relevante procedures. Houd regelmatig aangekondigde en niet-aangekondigde BHV-oefeningen. Oefen met verschillende scenario's qua setting, diversiteit van cliënten/bewoners, gebruik van blusmiddel." Hoe dit alles precies moet worden aangepakt wordt in de catalogus verder

¹⁴ Er is geen regelgeving omtrent de opzet van BHV-plannen. Gebruik van uniforme gestandaardiseerde documenten wordt door veel kennisinstututen aangeraden. Voor BHV-plannen bestaan hiervoor zelfs speciale NEN-normen (NEN 4000 en NEN 8112).

Bijlage 3 Blanco enquête bewoner

niet omschreven. Dit blijft dus een taak van de afzonderlijke instellingen.¹⁵

3.2.3 Voorlichting en voorbereiding

Uit gesprekken en emailverkeer met de veiligheidsadviseur van GGZ NHN kwam naar voren dat er op dit moment nog geen vastgesteld beleid is om de bewoners voor te bereiden op brand. Voorlichting aan cliënten vindt plaats op een soort ad hoc basis, waarbij het aantal brandmeldingen op een locatie een rol speelt in het wel of niet geven van voorlichting. Ook voor brandveiligheidsstrainingen aan bewoners is geen bestaand beleid.

GGZ NHN geeft dus wel op ad hoc basis voorlichting aan haar bewoners, maar het beleid is niet geborgd en vindt evenmin plaats op basis van vastgesteld beleid. Hierdoor voldoet GGZ NHN op dit punt dus niet aan haar eigen Arbocatalogus. Er zijn nu wel initiatieven gaande. Het BHV-beleid wordt steeds praktijkgericht. Tijdens BHV-herhalingsopleidingen wordt op de eigen locatie geoefend. Hierdoor komen knelpunten in de BHV-plannen aan het licht en leren de BHV'ers de locatie beter kennen. Bewoners worden hierbij echter vaak buiten de oefening gehouden omdat het personeel aangeeft dat bewoners er onrustig van worden of angstig. Veelal wordt geoefend in gangen/ruimtes waar op dat moment geen bewoners verblijven, of worden de slaapkamers van de bewoners bij de ontruimingsoefeningen overgeslagen.

3.2.4 Project 'Geen nood bij brand'

Een belangrijk initiatief in dit kader is: "Geen Nood Bij Brand" (GNBB). Dit is een project dat in 2008 is ontwikkeld door de Brandweer Gelderland-Midden, de zorgorganisatie SiZa in Arnhem en de Taakgroep Handicap en Lokale Samenleving/Rvarium van de brandweer. Hierbij treedt de brandweer niet op als handhaver, maar meer als raadgever en adviserende partij. Bij GNBB worden het bestaande beleid en brandveiligheidsvoorzieningen gecontroleerd. Daarna worden verbeteringen voorgesteld en wordt er geoefend.

GGZ NHN neemt sinds kort deel aan GNBB en heeft hiertoe onlangs een convenant met de projectorganisatie getekend. GGZ NHN zit aan het begin van dit traject en er kan dus veel gewonnen worden door de voorlichting aan en het oefenen met bewoners direct mee te nemen. Het project binnen GGZ NHN zal naar verwachting in mei 2015 meer vorm gaan krijgen.¹⁶

3.3 Wetgeving

De eigenaar en/of gebruiker van een gebouw is verantwoordelijk voor de bouwkundige staat van een bouwwerk, de gebruiker is verantwoordelijk voor het brandveilig gebruik ervan. Dit is met name vastgelegd in de Woningwet en het Bouwbesluit 2012. Er wordt in deze wetgeving niet gesproken over enige vorm van voorlichting.

¹⁵ <http://www.arbocatalogusggz.nl>

¹⁶

http://www.brandweernederland.nl/algemene_onderdelen/nood-brand

Bijlage 3 Blanco enquête bewoner

Voorlichting komt wel aan bod in de Arbeidsomstandighedenwet (Arbowet). In de Arbowet staat de regelgeving omtrent de arbeidsomstandigheden op de werkvloer beschreven. Zo heeft de werkgever bijvoorbeeld de verplichting om werknemers voor te lichten omtrent de risico's die zij als gevolg van hun werkzaamheden lopen. Ook dienen werknemers doeltreffend te worden ingelicht over de wijze waarop de deskundige bijstand in zijn bedrijf of inrichting is geregeld. Verder dienen er BHV'ers aanwezig te zijn wanneer er wordt gewerkt. Tevens staat beschreven dat gevaar voor de veiligheid en gezondheid van derden voorkomen dient te worden. In het Burgerlijk Wetboek wordt nog de zorgplicht geregeld (artikel 7:658 BW). Dit houdt kort gezegd in dat een werkgever moet zorgen voor een veilige werkomgeving voor zijn werknemers.

De wetgeving uit de Arbowet en de zorgplicht uit het Burgerlijk Wetboek richt zich op de verplichtingen tussen werkgevers en werknemers. De bewoners van de verschillende instellingen van GGZ NHN hebben geen arbeidsovereenkomst of vergelijkbare aanstelling met GGZ NHN en vallen derhalve ook niet onder de Arbowet. Ook hieruit volgt dus geen verplichting om de bewoners voorlichting te geven.

Kijkend naar de wetgeving hierboven kan dus niet direct een verplichting worden gevonden om voorlichting te geven aan bewoners van de GGZ

instellingen. In de praktijk blijkt dan ook dat veel zorginstellingen – al dan niet bewust – slechts de ondergrens van het brandveiligheidsniveau opzoeken. Hierdoor wordt voldaan aan de wetgeving, maar is de veiligheid van bewoners niet altijd geborgd.

Dit blijkt onder andere uit de brand bij GGZ-zorginstelling Rivierduinen in 2011 en meer recent nog een brand in een woonvoorziening voor mensen met een beperking in Poortugaal in 2013.¹⁷

3.4 Tussenconclusie

Er is op dit moment geen bestaand beleid om bewoners van instellingen van GGZ NHN voor te lichten over en voor te bereiden op brand(meldingen). Op dit moment vindt voorlichting slechts plaats op ad hoc basis naar aanleiding van gebeurde incidenten, een reactieve manier van werken.

Het beleid van GGZ NHN voldoet aan de wettelijke eisen, omdat er op het gebied van voorlichting aan cliënten/bewoners geen wetgeving bestaat. De enige wetgeving waarin voorlichting verplicht wordt gesteld geldt voor werknemers (Arbowet en zorgplicht uit Burgerlijk Wetboek). Bewoners zijn geen werknemer en vallen hier buiten.

Het bestaande beleid (voor zover aanwezig) is nu niet geborgd en niet gebaseerd op beschreven risico's en doelstellingen. Er staat niet beschreven

¹⁷ COT, Brand bij Rivierduinen, 2011
R. Jastrzebski: Hoe brandveilig zijn kleinschalige woonzorgvoorzieningen?, 2009

Bijlage 3 Blanco enquête bewoner

hoe, waarom en op welke wijze bewoners dienen te worden voorbereid en voorgelicht. Het brandveiligheidsbeleid richt zich sterk op enkele punten zoals het niet roken op de kamers, maar er is geen structuur in controle en handhaving. Onbekend is wie er op een bepaald moment een voorlichting heeft gevolgd.

De laatste jaren is – mede naar aanleiding van eerder genoemde branden en uitgevoerde inspecties – steeds meer aandacht voor het totale (brand)veiligheidsbeleid in zorginstellingen, en wordt ook gezien of er meer nodig is dan alleen het voldoen aan de wet- en regelgeving om bewoners van zorginstellingen een veilig onderkomen te bieden.

4.

Praktijkonderzoek

4.1 Inleiding

Ten behoeve van dit onderzoek zijn op vrijwillige basis interviews met bewoners van de geselecteerde locaties uitgevoerd. Er is gekozen voor het afnemen van interviews omdat de bewoners bij deze vorm van bevragen naar verwachting de meeste feedback zullen geven. Daarnaast is met alle bevroegde bewoners een rondgang door hun gebouw gemaakt waarbij is onderzocht of zij kennis hadden van de vluchtroutes, brandblusmiddelen en overige brandveiligheidsvoorzieningen. Tot slot is globaal bezien of er direct zichtbare risico's voor de brandveiligheid aanwezig waren.

De bewoners zijn geselecteerd in overleg met teamleiders en overige medewerkers van de betreffende locatie. Hierbij hebben de medewerkers uitsluitend bewoners om medewerking gevraagd die psychisch voldoende stabiel waren om de vragen te kunnen beantwoorden. Tijdens het selectieproces werd regelmatig door medewerkers aangegeven dat naar verwachting niet alle aanwezige bewoners voldoende zelfredzaam zouden zijn bij brand(iets wat later ook in de enquêtes naar voren kwam). Als belangrijkste reden werd hierbij aangegeven dat veel bewoners op verschillende momenten van de dag, of afhankelijk van de situatie op een bepaald

moment zeer verschillend kunnen reageren. Hierdoor kunnen zij dus het ene moment erg rationeel denken en reageren, terwijl zij hierna volledig in paniek of in razernij kunnen raken. Dit is tijdens één van de interviews overigens ook gebeurd (bewoner ging van het ene moment op het andere van rustig zitten over tot volledige razernij, en kalmeerde daarna weer vrij snel). Mede op basis hiervan is het op locatie steeds aan de bewoners overgelaten of zij alleen of groepsgewijs aan de interviews wilden meewerken.

Naast deze bewoner-interviews zijn enquêtes afgenomen bij GGZ-medewerkers van de onderzochte locaties. Deze enquêtes zijn per email afgenomen omdat de medewerkers in ploegendiensten werken en het praktisch gezien onhaalbaar zou zijn elke medewerker mondeling te bevragen.

Het praktijkonderzoek dient om vast te stellen of het huidige beleid van GGZ op het gebied van brandveiligheid en met name de voorbereiding van bewoners hieromtrent in de praktijk voldoet. Aangezien in het voorgaande hoofdstuk reeds werd vastgesteld dat er feitelijk nog geen vastgesteld voorlichtingsbeleid is, is ook getracht na te gaan in hoeverre bewoners op dit moment al zelfredzaam zijn en wat hun ervaringen zijn op het gebied van voorlichting.

De gestelde vragen zijn als bijlage bij dit onderzoek gevoegd. Bij het opstellen van de vragen is

Bijlage 3 Blanco enquête bewoner

aandacht geweest voor de kennis van brandkenmerken, gebouwkenmerken en mensenmerken.

4.2 Resultaten

4.2.1 Interviews met bewoners en rondgang:

Er zijn in totaal 24 bewoners geïnterviewd, waarvan veertien mannen en tien vrouwen. Alle bewoners zijn meerderjarig en al meerdere jaren binnen instellingen van GGZ woonachtig.

Rondgang:

De voorzieningen op de locaties leken op zich op orde te zijn, maar niet alle bewoners wisten de aanwezige blusmiddelen en nooduitgangen te vinden. Enkele vluchtwegen waren geblokkeerd met persoonlijke eigendommen of huisraad. Zowel de aanwezige verpleging als de bewoners begrepen dat dit gevaarlijk was, maar gaven aan dat zij dit risico pas zagen nadat zij hierop werden gewezen.

In de gebouwen zelf zijn enkele brandrisico's waargenomen. Hierbij gaat het om te vaak doorgeluste stekkerdozen en te volle kamers waardoor vluchtwegen belemmerd werden. Opmerkelijk was dat op één locatie nog op open vuur (gaskookplaat) werd gekookt, terwijl medewerkers hier al hun zorgen over hadden geuit. Wel was een tijdschakelaar op het gasfornuis geplaatst. Boven het gasfornuis, op de afzuigkap, bevonden zich pannenlappen en andere brandbare zaken.

Persoonseigenschappen:

De meeste bewoners zijn redelijk tot goed mobiel. Eén van de ondervraagde bewoners gebruikt een scootmobiel maar kan wel lopen, terwijl vier andere bewoners moeite hebben met (trap)lopen maar wel mobiel zijn. Twee van de ondervraagden zijn slechthorend, wat gevolgen kan hebben voor het horen van het ontruimingssignaal.

Er werden tijdens de interviews in de groepen enkele duidelijke leiders waargenomen, maar desgevraagd gaven de bewoners dit vrijwel niet van zichzelf aan (wel over anderen).

Zoals in paragraaf 4.1 werd aangegeven is de zelfredzaamheid van deze groep bewoners erg afhankelijk van de psychische staat op dat moment. Veel bewoners geven aan hoe zij verwachten te reageren op een brand. Dit verschilt ook duidelijk per bewoner, waarbij de meeste bewoners wel goed kunnen aangeven hoe zij verwachten te reageren. Mogelijke benoemde reacties zijn: angst, verstijven, actie ondernemen, vluchten, wachten op hulp. Alhoewel niet alle bovengenoemde reacties bij brand even wenselijk zijn, lijken de bewoners dus redelijk goed in staat hun eigen gedrag te voorspellen. Hier kan dus bij het opstellen van beleid en oefenmomenten rekening gehouden worden (maatwerk).

Kennis en ervaring:

Veel bewoners gaven aan niet te weten waar zij blusmiddelen konden vinden en de werking van de blusmiddelen was voor hen onbekend. De meesten

Bijlage 3 Blanco enquête bewoner

waren wel geïnteresseerd om te leren hoe de blusmiddelen werken. Ook de verzamelplaatsen, waar zij zich bij brand zouden moeten verzamelen, waren vrijwel niet bekend. De bewoners gaven verschillende locaties aan die zijzelf als verzamelplaats zagen. De vluchtrouteaanduidingen werden wel door alle bewoners herkend. Enkele bewoners wisten vanuit vorige locaties of vanuit hun opleiding of werk nog wat ze moesten doen in geval van brand. Zo kon een bewoner vrijwel foutloos een deur controleren waarachter brand zou kunnen zijn (de zogenaamde deurprocedure).

Elf personen hebben ooit daadwerkelijk brand meegemaakt, waarvan twee keer zelf aangestoken. De meesten hebben al eens een brandmelding meegemaakt. Dit komt overeen met de uitkomsten uit eerdere onderzoeken bij dit soort zorginstellingen.

Herkennen gevaar:

De bewoners noemden een aantal mogelijke aanwezige gevaren. Dit waren voornamelijk brand, maar ook drugsgebruik, agressie, ongeval/vallen, noodtelefoon die niet werkt, kortsluiting en overstroming. De meeste bewoners houden rekening met brandgevaar. Zij geven aan dat roken niet mag op de kamer en dat gas niet onbeheerd aan mag staan. Toch geven enkele bewoners aan af en toe toch op de kamer te roken, bijvoorbeeld bij slecht weer.

Wat te doen:

Vrijwel alle bewoners herkenden het ontruimingsalarm toen dit werd afgespeeld en wisten dat zij dan moesten ontruimen, maar gaven in de meeste gevallen dan ook aan niet direct te starten met ontruimen. Dit komt overeen met de resultaten van het literatuuronderzoek. Zo zouden een aantal bewoners bij brand zelf actie ondernemen zoals proberen te blussen of even gaan kijken wat er aan de hand was. Anderen zouden op de kamer blijven of de verpleging bellen. Slechts twee bewoners zouden direct naar buiten gaan zoals feitelijk de bedoeling van het ontruimingsalarm is.

Ontvangen voorlichting/training:

Ongeveer de helft van de bewoners geeft aan dat er ontruimingsoefeningen gehouden worden, acht van hen hebben weleens meegedaan (niet allen op huidige locatie). Een kwart van de bevroegde bewoners heeft dus ooit een aan een oefening deelgenomen. Er zit daarbij een duidelijk verschil in de voorbereiding en voorlichting tussen de locaties. Eén bewoner geeft aan dat de oefeningen alleen voor personeel zijn (en heeft ook nooit meegedaan), terwijl een andere bewoner van een andere locatie aan twee oefeningen in zeven maanden heeft deelgenomen. Bewoners van weer andere locaties geven aan nog nooit enige vorm van oefening te hebben gezien of meegemaakt. Vrijwel allen wilden meedoen bij een oefening en acht bewoners willen wel meedenken over de invulling van oefeningen.

Bijlage 3 Blanco enquête bewoner

4.2.2 Enquêtes medewerkers:

Er hebben 13 medewerkers gereageerd op de schriftelijke enquête. Opgemerkt kan worden dat sommige medewerkers op verschillende locaties werkzaam zijn, deze mensen hebben slechts 1 enquête ingevuld, wat voor een vertekend beeld kan zorgen. Deze personen waren allen opgeleid als BHV'er (functie-eis vanuit GGZ). Van de medewerkers zijn negen bekend met het ontruimingsplan, één persoon had deze al lang niet ingezien. Eén medewerker gaf aan zelf het plan te hebben geschreven.

De tijden van aanwezigheid personeel verschilt per locatie van 24-uurszorg tot enkele uren per dag (op afroep). Op alle locaties kunnen bewoners het personeel bellen en bij brand gaat de pieper af. Dit laatste leek niet bekend te zijn bij de bewoners, die aangaven zelf de verpleging te moeten bellen.

Slechts twee medewerkers vinden het huidige voorlichtingsbeleid onvoldoende (geven aan dat verbetering mogelijk is) en drie personen vinden het voldoende. Niet duidelijk is waarom zij het wel of niet voldoende vinden.

De helft van de medewerkers geeft aan dat bewoners het advies gegeven wordt geen kaarsen e.d. te gebruiken, wat ook door de bewoners wordt beaamd. Er vindt geen officiële voorlichting plaats. Een drietal medewerkers geeft aan dat jaarlijks voorlichting door de veiligheidsmedewerker of brandweer wordt gegeven. Dit blijkt echter niet uit de beleidsstukken en lijkt alleen op deze specifieke locaties te gelden.

Zeven medewerkers oefenen op locatie (tijdens BHV herhaling). Onderwerpen zijn daarbij brand, ontruiming, gewonden. Bij oefeningen doen niet alle bewoners mee. Er wordt daarbij een inschatting gemaakt van de psychische toestand van de bewoners.

Bij de meeste medewerkers heerst de verwachting dat sommige bewoners zelfredzaam zijn, anderen niet. Dit is dan vooral afhankelijk van de psychische gesteldheid op het moment van de brand. Zeven medewerkers ervaren vaak geen (adequate) reactie op alarmmeldingen. Zij geven daarbij aan dat sommige bewoners het ontruimingsalarm niet herkennen. Dit is tegenstrijdig met de ervaring bij de bevraagde bewoners die allen het alarm herkenden.

Ideeën om veiligheid te vergroten zijn het uitreiken van een folder, een informatiebijeenkomst organiseren en samen meer oefenen.

4.2.3 Enkele belangrijke risico's:

Uit het praktijkonderzoek kwamen enkele risico's naar voren die bij het opzetten van nieuw brandveiligheidsbeleid zeker de aandacht verdienen. Benadrukt wordt hierbij dat dit geen uitputtende lijst is, en dus niet als vervanging gezien kan worden voor een volledige Risico Inventarisatie en Evaluatie.

1. Veel bewoners weten niet wat het gevaar is van rook. Hierdoor kunnen zij te lang in de rook blijven staan.

Bijlage 3 Blanco enquête bewoner

2. Het ontruimingsalarm leidt vaak niet tot de gewenste reactie. Veel bewoners geven aan te wachten op de verpleging.
3. Vluchtroutes worden regelmatig geblokkeerd met spullen.
4. Blusmiddelen zijn vaak verstopt achter huisraad, jassen en andere zaken.
5. De werking van vluchtdeuren is voor enkele bevraagde bewoners onduidelijk, of de deuren werken niet soepel.
6. Bewoners kunnen bij een standaard brandscenario dus op veel verschillende manieren reageren. Hierdoor kan dus niet altijd vooraf de zelfredzaamheid goed worden ingeschat.

Bovenstaande risico's zijn voor een groot deel afhankelijk van de manier waarop bewoners en GGZ-medewerkers met de locatie omgaan. Ook hierbij speelt voorlichting een belangrijke rol. Met name punt 3, 4 en 5 kunnen zeer eenvoudig worden opgelost door af en toe een controlerondje te lopen (quick-win). De overige punten kunnen extra risico's met zich meebrengen (die vaak inherent zijn aan de problematiek van bewoners op de locaties).

4.3 Tussenconclusie

De resultaten laten een zeer wisselend beeld per locatie zien. Op sommige locaties wordt zeer regelmatig geoefend en worden bewoners hierbij ook betrokken. Op andere locaties wordt bijna niet geoefend en worden bewoners niet of nauwelijks bij de brandveiligheid betrokken (of ervaren dit zo). Dit komt overeen met het ad-hoc

voorlichtingsbeleid dat binnen GGZ NHN op dit moment gevolgd wordt. Dit geeft aan dat er, voordat het beleid kan worden opgesteld, eerst per locatie een nulmeting gedaan zou moeten worden. Hierbij kan dan bepaald worden welke kennis en vaardigheden de bewoners reeds bezitten. Het project Geen Nood Bij Brand kan hier een belangrijke bijdrage toe leveren. Ook hierbij zou wel weer aandacht gegeven moeten worden aan de individuele menskenmerken, maatwerk dus per locatie.

Desgevraagd bleken veel bewoners wel enige kennis over brandveiligheid en blusmogelijkheden te bezitten. Enkele bewoners gaven aan in het verleden een BHV of EHBO cursus gevolgd te hebben. Dit zorgt voor een goede startpositie om deze bewoners voor te bereiden op brand. Er kan voortgebouwd worden op aanwezige kennis en andere bewoners kunnen zien dat zij niet altijd afhankelijk hoeven te zijn van de verpleging.

5. Conclusie en aanbevelingen

In dit hoofdstuk zullen de antwoorden op de drie onderzoeksvragen samen het antwoord op de probleemstelling geven. Met het beantwoorden van de probleemstelling zal tevens een advies worden gegeven aan de beleidsmakers van GGZ NHN.

5.1 Onderzoeksvraag 1

Het doel van de voorbereiding en voorlichting aan bewoners is het vergroten van de zelfredzaamheid. Uitgangspunt is dat bewoners zichzelf zo snel mogelijk in veiligheid kunnen brengen, en alleen dan in het gebouw blijven of proberen te blussen wanneer dit geen extra gevaar voor henzelf of anderen met zich meebrengt.

Een belangrijk probleem bij veel bewoners is de hoeveelheid informatie die bij een brand(melding) bij de bewoners binnenkomt. Dit kan voor veel stress zorgen waardoor bewoners geen of verkeerde beslissingen nemen. Een belangrijk aspect zal dan ook zijn om de stress zo laag mogelijk te houden.

Het in hoofdstuk 2.4.3 gepresenteerde actiemodel (herkenning, besluitvorming, actie ondernemen) geldt voor een ieder, dus ook voor bewoners van de instellingen van GGZ NHN. Omdat elke bewoner bij deze stappen uitgaat van zijn of haar eigen

kennis, kunde en ervaring (menskenmerken), kan het vergroten van de kennis en ervaring een positieve uitwerking hebben op de zelfredzaamheid.

5.2 Onderzoeksvraag 2

Op dit moment is er feitelijk nog geen beleid op dit gebied. GGZ voldoet wel aan de wettelijke vereisten omdat er geen verplichting bestaat de bewoners voor te bereiden en voor te lichten.

Het enige relevante beleid komt uit de BHV-plannen. Deze zijn niet geheel uniform opgesteld en procedures verschillen per locatie. Onduidelijk is hoe en waarom de BHV plannen op deze wijze zijn opgezet. In de BHV plannen wordt uitgegaan van een foutloos functionerende BHV organisatie, waarbij de BHV binnen enkele minuten aanwezig is en volledig functioneert. Er is geen scenario voor het geval de BHV pas later arriveert of niet goed gealarmeerd wordt (en bewoners dus op zichzelf zijn aangewezen). Er is geen rekening gehouden met de zelfredzaamheid van bewoners en hoe deze vergroot kan worden.

Er is voorlichtingsmateriaal omtrent brandveiligheid aanwezig binnen de organisatie. Dit is echter niet aangetroffen op de verschillende locaties.

5.3 Onderzoeksvraag 3

Brandveiligheidsbeleid richt zich bij voorkeur op het beheer van gevaren, vervolgens op het

Bijlage 3 Blanco enquête bewoner

optreden bij een brand(melding) en tenslotte op het beperken van de gevolgen. In deze fasen kunnen bewoners een belangrijke rol spelen. Hiervoor lijkt echter de afgelopen jaren nog (te weinig) aandacht te zijn geweest.

Vastgesteld is dat er bij GGZ NHN momenteel sprake is van een reactief beleid (pas als er een incident heeft plaatsgevonden wordt een actie ondernomen), terwijl een proactief beleid de voorkeur verdient. Immers, wanneer een brandgevaarlijke situatie wordt ontdekt en opgelost voor er een brand(melding) ontstaat zullen de gevolgen vele malen kleiner blijven.

Onduidelijk is welke bewoners en welke locaties de afgelopen jaren enige vorm van voorlichting of training hebben gekregen, en wat bewoners al kunnen en weten. Het beleid is voor zover bekend niet geborgd, er vinden bijvoorbeeld geen audits van het beleid plaats.

Er is wel aandacht voor het verbeteren van het beleid. Zo is aansluiting gezocht en gevonden bij het project Geen Nood Bij Brand en wordt de BHV-organisatie steeds meer praktijkgericht opgeleid. Dit project, dat in de komende maanden zal worden uitgerold, zal naar verwachting bijdragen aan het verbeteren van het bestaande beleid.

Bij het op locatie oefenen worden bewoners veelal buiten de oefening gehouden omdat de verpleging aangeeft dat dit teveel stress zal opleveren. Onduidelijk is of dit voor alle bewoners geldt, of

slechts voor enkelen. Niet aangegeven wordt wanneer een bewoner wel of niet kan meedoen aan (een deel van) de oefeningen.

5.4 Beantwoording probleemstelling

5.4.1 Probleemstelling

De onderzochte probleemstelling is:

Welke maatregelen moeten getroffen worden om niet ambulante bewoners die gedurende langere tijd binnen GGZ Noord Holland Noord instellingen voor begeleid-wonen verblijven beter voor te bereiden op brand?

In de volgende paragrafen zal deze probleemstelling worden beantwoord. Dit antwoord vormt tevens de conclusie van dit onderzoek en de maatregelen en aanbevelingen aan GGZ NHN. De volgorde van onderstaande maatregelen en aanbevelingen zorgt voor een gestructureerde opbouw van het beleid en de uitvoering daarvan:

5.4.2 Beleidsmaatregelen

1. Stel een duidelijke visie op aan de hand waarvan het verdere voorlichtings- en voorbereidingsbeleid kan worden bepaald. Hierbij uitgaan van de verplichtingen uit wet- en regelgeving en de eigen Arbocatalogus, aangevuld met eigen wensen.
2. Draag deze visie uit aan de medewerkers en bewoners van de betrokken locaties.

Bijlage 3 Blanco enquête bewoner

3. Stel uniform beleid op voor alle locaties. De hoofdlijnen kunnen voor alle locaties gelijk zijn, op details kunnen er uiteraard verschillen zijn. De BHV plannen kunnen gebruikt worden als kapstok om overig relevant beleid op te baseren. Betrek waar mogelijk medewerkers en bewoners bij het opzetten van het beleid.
4. Zorg dat het beleid net als overig beleid jaarlijks wordt geauditeerd en waar nodig bijgewerkt (Plan-Do-Check-Act). Neem het beleid ook op in de jaarplannen en geeft aan wie ervoor verantwoordelijk is. Met betrekking tot de BHV plannen kan gebruik gemaakt worden van bestaande NEN-normen.
8. Stel vervolgens verschillende realistische scenario's op voor een binnenbrand, en onderzoek hoe de verschillende reacties van de bewoners de zelfredzaamheid op hun eigen locatie beïnvloeden. Dit kan dus betekenen dat er voor een bepaalde locatie een aantal verschillende scenario's opgesteld worden voor eenzelfde type binnenbrand. Houdt hierbij ook rekening met niet-ideale situaties, waardoor bewoners gedurende langere tijd op zichzelf zijn aangewezen.

5.4.3 Nulmeting

5. Ga per locatie na wat in de afgelopen jaren oorzaken waren van (ongewilde) brandmeldingen en daadwerkelijke branden, en onderzoek of/welke maatregelen zijn genomen om deze te verminderen. Vaak speelt het gedrag van bewoners hierin een belangrijke rol. Houdt hierbij rekening met de menskenmerken.
6. Ga na welke bewoners al kennis hebben over brand en de bijbehorende gevaren. Beoordeel of deze kennis klopt en bouw daarop verder.
7. Onderzoek per bewoner/locatie welke reacties zij kunnen vertonen bij brand(meldingen), hierbij sterk rekening houdend met psychische aandoeningen.
9. Maak duidelijke stappenplannen waarin aangegeven wordt wat er van een bewoner wordt verwacht. De stappen kunnen visueel worden verhelderd door illustraties. Hang deze stappenplannen op in de woningen en bespreek deze regelmatig met bewoners.
10. Werk bij het opzetten van oefeningen aan de hand van de in punt 4 genoemde scenario's. Begin hierbij met het meest eenvoudige of meeste risicovolle scenario. Ga pas verder met het oefenen van volgende scenario's er voor het huidige scenario een goed werkend plan is opgezet en deze goed is geoefend (stap-voor-stap).
11. Betrek bewoners in de BHV oefeningen. Werk hierbij met een stapsgewijze benadering om de hoeveelheid informatie/stress te beperken. Zo kan eerst de herkenning van een brand(melding) geoefend worden (ontruimingsalarm, rook, vlammen), en vervolgens de vereiste actie (ontruimen naar de verzamelplaats, juiste en veilige blussing, ramen en deuren sluiten, bevelen BHV

5.4.4 Opstellen scenario's en oefenen

BIJLAGE 1: PLAN VAN AANPAK

12. opvolgen). Bepaal, indien van toepassing, welke bewoners normaal gesproken de leidersrol in een woongroep hebben. Er is een goede kans dat deze mensen ook bij een brand deze rol op zich zullen nemen. Hier kan eventueel gebruik van gemaakt worden door hen de ontruiming te laten starten in afwachting van de BHV.
13. Laat bewoners zelf de regie houden over starten en stoppen van de oefening. Evalueer na elke oefening en pas de vervolgoefeningen op de uitkomsten aan.
14. Betrek bewoners, in afwachting van het nieuwe beleid, nu al bij geplande oefeningen en trainingen.

5.4.5 Afsluiting

Alhoewel het begrijpelijk en logisch is dat een organisatie zich bij het opstellen van haar brandveiligheidsbeleid in eerste instantie laat leiden door wetgeving en financiële overwegingen, is het erg belangrijk om de gevolgen van het ontbreken van beleid op dit gebied niet uit het oog te verliezen. Een optimale voorbereiding van zowel medewerkers als bewoners kan ertoe leiden dat er minder slachtoffers zullen vallen. Dat dit zowel vanuit menselijk als vanuit zakelijk oogpunt een doel op zich is moge duidelijk zijn.

BIJLAGE 1: PLAN VAN AANPAK

Onderstaande punten komen overeen met de aanbevelingen uit paragraaf 5.4 van het onderzoeksverslag.

Actiepunt zoals benoemd in §5.4	Meetbaarheid	Acceptabel	Realistisch	Tijdspad	Verantwoordelijke persoon
1. Stel een duidelijke visie op aan de hand waarvan het verdere voorlichtings- en voorbereidingsbeleid kan worden bepaald.	Besprek deze in het MT-overleg. Na akkoord opnemen in relevante notulen en andere documenten.	Visie vormt de basis voor elk beleid. Essentieel voor beleid dat gedragen wordt door de organisatie.	Uitgaan van de verplichtingen uit wet- en regelgeving en de eigen Arbocatalogus, aangevuld met eigen wensen. Gebruik mogelijk reeds bestaande visies bij andere afdelingen (ook binnen GGZ Nederland als geheel)		
2. Draag de visie uit aan de medewerkers en bewoners van de betrokken locaties.	Kenbaar maken op website/intranet/nieuwsbrief. Eventueel via teamleiders "de lijn in".	Als personeel en bewoners de visie niet kennen, kunnen zij hier geen rekening mee houden.	Met de ter beschikking staande communicatiemiddelen.		
3. Stel uniform beleid op voor alle locaties.	Maak het beleid onderdeel van jaarlijks MT overleg, opnemen in jaarplannen.	Het beleid geeft medewerkers en bewoners praktische handvaten om de wensen van het management uit te voeren.	Hoofdpijnen op elke locatie gelijk. Maak zoveel mogelijk gebruik van bestaande voorbeelden (NEN normen). Betrek waar mogelijk medewerkers en bewoners bij het		

Bijlage 3 Blanco enquête bewoner

			opzetten van het beleid.		
4. Zorg dat het beleid net als overig beleid jaarlijks wordt geauditeerd en waar nodig bijgewerkt.	Neem het beleid ook op in de jaarplannen/budget en geeft aan wie ervoor verantwoordelijk is.	Gebruik de PDCA-cirkel, deze wordt in relevante NEN normen gebruikt.	Er kan gebruikt gemaakt worden van werkwijze zoals die voor overig beleid waarschijnlijk al bestaat.		
5. Doe een nulmeting voor elke locatie.	Maak overzicht van oorzaken (ongewilde) brandmeldingen en daadwerkelijke branden, en onderzoek of/welke maatregelen zijn genomen om deze te verminderen.	Hiermee kunnen locaties op basis van risico geprioriteerd worden.	Hiervoor kan gebruik gemaakt worden van bestaande meldingssystemen.		
6. Ga na welke bewoners al kennis hebben over brand en de bijbehorende gevaren. Beoordeel of deze kennis klopt en bouw daarop verder.	Hiervan kan een (uniform opgesteld) overzicht bijgehouden worden per locatie.	Op basis van deze kennis kunnen oefeningen worden opgezet en aangepast.	Bevraag bewoners, gebruik kennis van medewerkers en incidentverslagen.		
7. Onderzoek hoe elke bewoner reageert op brand(meldingen)	Maak een kort overzicht welke voor verplegend personeel inzichtelijk is.	Op basis van deze kennis kunnen beleid en oefeningen worden opgezet en aangepast.	Bevraag bewoners, gebruik kennis van medewerkers en incidentverslagen.		
8. Bepaal realistische scenario's voor brand per	Gebruik incidentverslagen uit het verleden en bestaande	Voor de meeste locaties zullen vergelijkbare	Bij de medewerkers is veel kennis aanwezig		

Bijlage 3 Blanco enquête bewoner

locatie. Maak hierbij vervolgens een koppeling met punt 6.	Risico Inventarisaties en Evaluaties.	scenario's naar voren kunnen komen.	omtrent mogelijke risico's. Maak ook gebruik van Geen Nood Bij Brand.		
9. Maak duidelijke stappenplannen waarin aangegeven wordt wat er van een bewoner wordt verwacht.	De stappenplannen komen in de verschillende locaties te hangen.	Visuele informatie is een belangrijke manier om bewoners te informeren.	Er bestaan al voorbeelden binnen de eigen organisatie. Deze gebruiken als basis. Ook hierbij Geen Nood Bij Brand betrekken.		
10. Zet oefeningen op met aandacht voor prioriteiten.	Verslaglegging van de oefeningen.	Voor BHV al verplicht, vanuit eigen op te stellen beleid ook door te trekken naar oefeningen bewoners.	Werk stap voor stap. Ga pas verder met het oefenen van volgende scenario's er voor het huidige scenario een goed werkend plan is opgezet en deze goed is geoefend		
11. Betrek bewoners in de BHV oefeningen.	Verslaglegging van de oefeningen.	In beleid deze verplichting opnemen.	Door stapsgewijze benadering kan stress beperkt worden. Treed in overleg met opleiders en medewerkers. Maatwerk per locatie. Uitgangspunt is dat alle bewoners oefenen, maar wel op		

Bijlage 3 Blanco enquête bewoner

			eigen niveau.		
12. Laat bewoners zelf de regie houden over starten en stoppen van de oefening. Evalueer na elke oefening en pas de vervolgoefeningen op de uitkomsten aan.	Stel richtlijnen op per oefening en geef wat het einddoel is. Houd bij op welk niveau een bewoner is na beëindigen oefening.	Hierdoor komen de bewoners uiteindelijk allen op een vooraf bepaald niveau.	Tijdsduur per bewoner kan verschillen, maar zo kan op gestructureerde wijze een stijgende lijn behaald worden.		
13. Betrek bewoners, in afwachting van het nieuwe beleid, nu al bij geplande oefeningen en trainingen.	Verslaglegging van de oefeningen.	Er wordt bij de BHV-herhalingsdagen al ontruimd op locatie. Bewoners kunnen dus al meedoen. Voorbereiding van de bewoners is hierbij wel essentieel.	In de overgangperiode medewerkers en bewoners nog laten bepalen wie er meedoet. Accepteer niet te snel nee, bewoners kunnen ook een deel van de oefening mee doen.		

Brand! En dan?

Hogere Veiligheidskunde

B Wolvers

Scriptievoorstel HVK Opleiding

Naam : Bas Wolvers
Mobiel telefoonnummer : 0641160996
Emailadres : baswolvers@acmopleidingen.nl

Aanleiding

De afgelopen 3 jaar heb ik regelmatig bedrijfshulpverlening (BHV) lessen verzorgd op diverse instellingen van GGZ (geestelijke gezondheidszorg) in de regio Noord Holland Noord. GGZ heeft als missie het bevorderen van een goede geestelijke gezondheidszorg voor haar cliënten. Zij biedt geestelijke gezondheidszorg vanuit één van de eigen locaties, bij mensen thuis, in de dagactiviteitencentra, in vormen van beschermd wonen, maar ook in de huisartsenpraktijken of verzorgingshuizen.

Veiligheid is binnen GGZ een belangrijk thema, ook op het gebied van de BHV. Mijn werkgever, ACM Opleidingen, heeft dan ook een goede samenwerking opgebouwd met GGZ NHN en verzorgt sinds enkele jaren alle BHV opleidingen voor GGZ in deze regio. Deze opleidingen worden steeds meer op de eigen werkplek van het personeel uitgevoerd en worden steeds realistischer en praktijkgericht opgezet.

De afgelopen jaren zijn er diverse onderzoeken uitgevoerd die zich richtten op (brand)veiligheid binnen zorginstellingen. Uit deze onderzoeken kwam onder meer naar voren dat er binnen zorginstellingen nog niet voldoende brandveiligheidsbewustzijn is onder de medewerkers en cliënten. Tevens wordt er te weinig gedaan aan voorlichting over brandveiligheid. Ook vanuit mijn werk ervaar ik dat cliënten niet altijd op de hoogte zijn van de risico's van brand of andere calamiteiten. Aangezien dit vaak mensen zijn die gedurende langere tijd - soms hun hele leven - in deze instellingen verblijven, en vaak verminderd zelfredzaam zijn, is het belangrijk dat zij zo goed mogelijk voorbereid worden op een eventuele calamiteit.

Probleemstelling

Welke maatregelen moeten getroffen worden om niet ambulante bewoners die gedurende langere tijd binnen GGZ Noord Holland Noord instellingen voor begeleid-wonen verblijven beter voor te bereiden op brand?

Onderzoeksvragen:

1. Welke aspecten moeten bij voorbereiding op en voorlichting over brand worden betrokken?
2. Hoe ziet het beleid van GGZ NNH omtrent voorbereiding op en voorlichting bij brand er uit?
3. Hoe wordt dit beleid in de praktijk uitgevoerd?

Afbakening

Dit onderzoek richt zich op situaties waarbij een reactie van de bewoners zelf noodzakelijk is zoals bij ontruimen, blussen of bevelen opvolgen van de bedrijfshulpverleners in geval van brand(dreiging). Deze situaties zullen veelal voorkomen in instellingen waar bewoners zelfstandig wonen, en waar dus de professionele hulpverlening (BHV'ers) niet continue of pas na verloop van tijd aanwezig is. Hoewel het literatuuronderzoek en de bestudering van de bedrijfsplannen een bredere focus heeft, wordt het praktijkonderzoek uitgevoerd bij acht instellingen voor begeleid wonen voor psychiatrische patiënten van GGZ NHN. Niet zal worden onderzocht in hoeverre de resultaten van dit onderzoek een op een toepasbaar zijn op andere locaties van GGZ.

Probleemeigenaar

De directies van de diverse zorginstellingen zijn eindverantwoordelijk voor de veiligheid binnen de instellingen. Hieronder valt ook het opstellen van het veiligheidsbeleid. Daarnaast ligt een toezichthoudende taak bij de Inspectie SZW. De Inspectie Jeugdzorg en de Inspectie voor de Gezondheidszorg zijn daarnaast belast met het toezicht op de kwaliteit van de te leveren zorg ten behoeve van cliënten binnen de zorginstellingen. Voorts hebben de gemeentes als vergunningverlenende instantie, alsmede de brandweer als controleur van gebruiksvoorschriften belang bij een werkend veiligheidsbeleid dat aansluit op de regelgeving en voorzieningen.

Commitment vanuit management

De veiligheidsadviseur binnen GGZ NHN, dhr. A. van Nigtevecht, heeft aangegeven mee te willen werken aan het onderzoek indien dit bijdraagt aan het verbeteren van de veiligheid in de organisatie.

Doelstelling

Met deze scriptie wil ik in kaart brengen of het huidige beleid op het gebied van voorlichting over en voorbereiding op brand het juiste effect teweegbrengt en of er verbeteringen mogelijk zijn. Voorts wil ik waar mogelijk adviezen en ideeën aandragen om deze voorlichting en het bijbehorende beleid te verbeteren.

Plan van aanpak

1. Overleg met GGZ over de te onderzoeken instellingen en werkwijze. Hierbij rekening houden met de verschillende psychische aandoeningen waar de cliënten aan lijden en de verschillende verblijfsinstellingen. Het doel zal zijn een selectie te maken waarbij de voorlichting aan een brede scope aan cliënten binnen de verschillende instellingen onderzocht wordt.
2. Beleidsplannen bestuderen, vooraf mogelijke knelpunten en problemen vaststellen. Met behulp van het 7-S model het beleid op voorlichtingsgebied in kaart brengen en de knelpunten inkaderen;
3. In overleg met medewerkers van GGZ interviews met medewerkers en cliënten afnemen. Doel is daarbij om in kaart te brengen of de cliënten conform het beleid zijn voorgelicht. Gelet op de bijzondere doelgroep zal waarschijnlijk een aangepaste vorm van interviewen moeten worden gebruikt. Wellicht is het afnemen van interviews ook niet in alle gevallen mogelijk. Dit zal per instelling met een ter zake kundig personeelslid moeten worden besproken. Naast het afnemen van interviews tevens in kaart brengen of het voorlichtingsbeleid ook bij de medewerkers bekend is.

4. Op locatie bekijken van relevante voorzieningen. Dit toetsen aan het beleid.
 5. Vergelijken beleidsplannen met onderzoeksresultaten.
 6. Problemen en verbeterpunten benoemen. Ook hierbij uitgaand van het 7S model.
 7. Waar nodig adviezen formuleren. Hierbij rekening houdend met de wijze waarop met de betreffende doelgroepen het beste gecommuniceerd kan worden.
5. Schrijven scriptie gedurende gehele onderzoek

Informatiebronnen

Bronvermelding volgens APA-stijl, literatuur zal waarschijnlijk nog worden uitgebreid.

- Beleidsplannen GGZ-instellingen (nog te verkrijgen);
- VROM-Inspectie, Arbeidsinspectie, Inspectie Jeugdzorg & Inspectie voor de Gezondheidszorg (2011), Brandveiligheid van zorginstellingen, verkregen van <http://www.inspectiejeugdzorg.nl/documenten/Onderzoek%20naar%20brandveiligheid%20van%20zorginstellingen%202011.pdf>;
- Troost, M. (2009), Melden van incidenten in de GGZ, verkregen van http://essay.utwente.nl/59622/1/MA_scriptie_M_Troost.pdf;
- Jager, V. (2010), Brandveiligheid bijzondere woongebouwen, verkregen van <http://ife-nederland.com/publications/Brandveiligheid%20bijzondere%20woongebouwen%20-%20de%20kloof%20tussen%20theorie%20en%20praktijk.doc>;
- Kobes, M., Helsloot, I., Vries de, B. & Post, J. (2008), Veilig vluchten bij brand in een gebouw: een kwestie van bouwtechniek of psychonomie?, Tijdschrift voor veiligheid, volume 7(3), 17-33, verkregen van http://dare.ubvu.vu.nl/bitstream/handle/1871/21914/TvV_2008_008_003_002.pdf?sequence=2

Concept inhoudsopgave

1. Titelpagina
2. Samenvatting
3. Inleidend hoofdstuk
 - a. Aanleiding/organisatie
 - b. Probleemstelling
 - c. Doel van de scriptie
4. Onderzoek
 - a. Leeswijzer(korte uitleg over de opbouw van het hoofdstuk onderzoek)
 - b. Literatuur (wat heb ik geraadpleegd en wat kwam daaruit naar voren)
 - c. Uitvoering onderzoek (aan de hand van plan van aanpak)
 - d. Managementniveau of gehanteerde management model
 - e. Risicobeoordeling
5. Conclusies
6. Aanbevelingen (ook eventuele vervolgacties)
7. Bijlagen (onder andere het goedgekeurde scriptievoorstel)

Tijdspad

Het tijdspad is gemaakt op basis van de planning zoals die op dit moment voor mij inzichtelijk is. I.v.m. met mijn werk is het mogelijk dat genoemde deadlines opgeschoven moeten worden. Het tijdspad dient echter als houvast en richtlijn om de scriptie voor de vastgestelde einddatum vanuit de opleiding gereed te hebben. De urenindicatie is indicatief. Deze kan nog wijzigen indien blijkt dat bijvoorbeeld interviews niet uitvoerbaar zijn en ik dus alternatieven moet uitwerken.

Opzet onderzoek	Uiterlijk	Urenindicatie
Opmaken scriptievoorstel	15 juni 2014	8
Overleg met GGZ over werkwijze, keuze instellingen	15 augustus 2014	12 kan meer zijn indien met meerdere contactpersonen overlegd moet worden. Inclusief voorbereiden gesprekken.
Onderzoek uitvoeren		
Onderzoeken beleidsplannen en opzetten interviews. Literatuurstudie.	31 augustus 2014	40
Afnemen interviews, op locatie voorzieningen bekijken	30 november 2014	80
Opstellen adviezen	15 december	20
Inleveren scriptie	31 december 2014	
Eventuele noodzakelijke aanpassingen	28 januari 2015	40
Presentatie en verdediging	4 maart 2015	

U kunt geen fout antwoord geven. Zeg gewoon wat u denkt. Als ik een vraag herhaal, is dat niet omdat u een fout antwoord hebt gegeven, maar omdat ik het niet goed begrijp. Als u de vraag niet begrijpt, geef dat dan aan.

Enquete voorlichting BHV en veiligheid: Bewoner

Naam :
Geboortedatum :
Geslacht :
Locatie :

1. Hoe lang verblijft u al in deze locatie?
2. Waar heeft u hiervoor gewoond?
3. Waarom woont u nu hier?
4. Wat is uw hoogst afgeronde opleiding?
5. Bent u goed mobiel?
6. Kunt u goed horen en zien?
7. Houdt u ervan om in een groep te zijn of bent u liever alleen?
8. Bent u graag de baas of volgt u liever anderen?
9. Kunt u snel een situatie inschatten? Kunt u een voorbeeld geven?
10. Vindt u dat u snel reageert als dat nodig is, bijvoorbeeld bij gevaar?
11. Kunt u gevaarlijke situaties bedenken die in uw gebouw kunnen ontstaan?
12. Heeft u in het verleden weleens een brand, ongeval of andere gevaarlijke situatie meegemaakt? Zo ja, welke?
13. Weet u nog hoe u daar toen op reageerde? Waarom reageerde u zo?
14. Wat zou u doen als er brand of een andere gevaarlijke situatie op uw kamer of in uw gebouw ontstaat? Waarom?
15. Hoe kunt u deze situaties zelf zoveel mogelijk voorkomen? Doet u dit ook?
16. Wie is volgens u verantwoordelijk voor het oplossen van deze situaties?
17. Zijn er regels om veilig in het gebouw te kunnen verblijven?
18. Wanneer en hoe heeft u deze regels gehoord?
19. Houdt u zich aan deze regels? Waarom wel/niet?
20. Wordt er weleens een ontruimings- of EHBO oefening gehouden in uw gebouw?
21. Heeft u zelf weleens meegedaan aan zo'n oefening? Waarom wel/ niet?
22. Vindt u het belangrijk om mee te doen met oefeningen?
Ik vindt het wel prettig om te weten wat ik moet doen. Het is wel fijn als het realistische redenen zijn.
23. Weet u wat dit geluid betekent? [slow-whoop]
24. Als u het pand moet verlaten, langs welke weg kunt u dit dan het beste doen? Waarom?
25. Weet u wat deze bordjes betekenen? [vluchtrouteaanduidingen]
26. Waar moet u verzamelen als het gebouw wordt ontruimd?
27. Wilt u betrokken worden bij het opzetten van oefeningen of bedenken van oefenonderwerpen?

Geeft u alstublieft zo volledig mogelijk antwoord. De vragen gaan over de locatie die hieronder staat genoteerd. Als u een vraag niet kunt beantwoorden, geef dit dan a.u.b. aan. Als u nog relevante informatie heeft die niet aan bod komt, kunt u dit onderaan de enquête aangeven.

Dank voor uw hulp en tijd!

Enquête voorlichting BHV en veiligheid: Medewerker

Naam :

Geboortedatum :

Functie :

Locatie :

28. Hoe lang werkt u al in deze locatie?

29. Bent u opgeleid als bedrijfshulpverlener?

30. Zo ja, hoe lang al?

31. Bent u bekend met het noodplan/calamiteitenplan en ontruimingsplan op uw locatie?

32. Op welke uren is er een medewerker van GGZ aanwezig op uw locatie? Hoe is de hulp aan bewoners buiten deze uren geregeld?

33. Is er binnen GGZ aandacht voor het vergroten van de (brand)veiligheid op uw locatie? Zo ja, wat wordt er gedaan? Zo nee, wat vindt u hiervan?

34. Wordt er voorlichting over (brand)veiligheid gegeven aan de bewoners. Zo ja, op welke momenten en op welke wijze vindt dit plaats?

35. Worden er op uw locatie oefeningen voor de bedrijfshulpverlening gehouden?

36. Zo ja, wat voor oefeningen waren dit? Geeft u alstublieft het soort incident aan.

37. Heeft u zelf deelgenomen aan een dergelijke oefening?

38. Kunt u aangeven of de bewoners naar uw mening voldoende voorbereid zijn om te reageren op een gevaarlijke situatie zoals brand?
39. Worden bewoners van de locatie betrokken bij oefeningen? Zo ja, wat is hun rol? Zo nee, waarom niet?
40. Hoe zouden de bewoners naar uw mening nog beter voorbereid kunnen worden?
41. Zijn de bewoners naar uw mening in staat zichzelf te redden/helpen bij een gevaarlijk incident zoals brand? Zijn ze zelfredzaam? Waarom wel/niet?
42. Kunt u aangeven hoe u verwacht dat de verschillende bewoners zouden reageren bij een brandalarm of daadwerkelijk rook of vuur?

Indien u nog andere relevante informatie heeft kunt u dit hieronder aangeven: